

EGEMEN EŞİTLİĞİN SONU VE KIRILGAN DEVLET ÜZERİNE BİR İNCELEMESerdal İLBAŞ¹

Öz: Devletlerin egemenliği son yıllarda gittikçe aşınmaktadır. Uluslararası hukukun ve uluslararası kurumların önemini kaybetmesi, vekil kuvvetlerin egemen devletler tarafından kullanılması ve devletlerin başka devletlerin egemenlik haklarını aşarak güç kullanması buna zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada, bazı devletlerin kırılğan olması dolayısıyla egemenliğini kullanmada sorun yaşadığı ortaya koyulmaktadır. Tarihsel araştırma yöntemine dayanan bu çalışmada, birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Buna göre, yapılan çalışmada, devletlerin kırılğanlığının artması durumunda egemenliğini kullanmada zorlandıkları ve buna bağlı olarak başka devletler için de tehdit oluşturabilecek bir ortam olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu bulgular çerçevesinde, devletin kırılğanlığının, hem kendi varlığı, hem de başka devletler için bir güvenlik sorunu oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Egemenlik, Kırılğan Devletler, Güvenlik, Çatışma.*

Article Category: Political Science

Date of Submission: 20.06.2026

Date of Acceptance: 17.07.2026

DOI: [10.5281/zenodo.21627210](https://doi.org/10.5281/zenodo.21627210)

¹ Dr. Bağımsız Araştırmacı.
Email: ilbasserdal@gmail.com.
ORCID: [0000-0001-9648-5177](https://orcid.org/0000-0001-9648-5177).

AN EXAMINATION OF THE END OF SOVEREIGN EQUALITY AND THE FRAGILE STATE

Abstract: The sovereignty of states has been eroding in recent years. The decline in the importance of international law and international institutions, the use of proxy forces by sovereign states, and the use of force by states exceeding the sovereign rights of other states have all contributed to this. This study demonstrates that some states experience difficulties in exercising their sovereignty due to their fragility. Based on historical research method, this study utilizes primary and secondary sources. Accordingly, the study concludes that increased state fragility makes it difficult for states to exercise their sovereignty, creating an environment that can pose a threat to other states. Based on these findings, it is concluded that state fragility constitutes a security problem both for the state itself and for other states.

Keywords: *Sovereignty, Fragile States, Security, Conflict.*

Giriş

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Batı ve Doğu blokları arasındaki güvenlik eksenli Soğuk Savaş dönemi sonra ermiştir. Batı Bloku'nun bu mücadeleden galip çıkması, dünyada liberal siyasi ve iktisadi anlayışın yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bununla beraber, blok güvenlik anlayışının ortadan kalkması, yeni güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni durum; bölgesel çatışmalar, terörizm, insan hakları ihlalleri, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ve mülteci sorunları gibi uluslararası güvenliği etkileyen birçok problemi beraberinde getirmiştir. Örneğin, sadece bölgesel çatışmalar çerçevesinden bakıldığı zaman, Soğuk Savaş dönemi boyunca BM Barış misyonları 14 iken, günümüzde bu sayı 71'e çıkmıştır.² 2025 BM Mülteci Ajansı verilerine göre, şiddet, zulüm, insan hakları ihlalleri, çatışma ve kamu düzeninin bozulması sonucunda zorla yerlerinden edilen insan sayısı 117,3 milyona ulaşmıştır.³

Bu çalışma, devlet egemenliğinin zayıflaması ve kırılgan hale gelmesiyle kamu hizmetlerinin aksamasına, yoksulluğun artmasına ve zayıf kurumların oluşmasına yol açtığını ortaya koymaktadır. Devletin otoritesini icra etmede zorlanmasıyla, terör örgütleri, uyuşturucu kartelleri ve insan kaçakçılığı gibi suç örgütlerine karşı devletler ve halklar savunmasız kalmaktadır. Bu durum, kanunsuz bir ortamın oluşmasına ve vatandaşların göç ederek mülteci durumuna düşmelerini sağlamaktadır.

Bu çalışma, kırılgan devletlerin ne olduğu ve ne tür güvenlik sorunlarına sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kırılgan devletlerde devletin egemenliğinin zayıfladığı gözlemlenmiş ve bunun sonucu olarak iç güvenliğinin sağlanamamasının başka güçler için alan oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, devletlerin kırılganlığı ve buna bağlı olarak egemenliğini kullanmada zayıf kalmasının dış müdahalelere de ortam hazırladığı ve kırılganlık ile çatışma arasında doğrudan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1. Devlet Egemenliğinin Zayıflaması

Ünlü Alman düşünür Jürgen Habermas, devleti, "*insanoğlunun icat ettiği en ilginç araç*" olarak tanımlar.⁴ Spinoza ise, devleti, halkın gücüne dayanan doğal haktan başka bir şey

² United Nations Peacekeeping, "Past Peace Operations", Erişim Tarihi: 21.06.2022, Erişim Adresi: <https://peacekeeping.un.org/en/past-peacekeeping-operations>; Serdal İlbaş (2022), "Orta Doğu Güvenliğinde Özel Askeri Şirketlerin Önemi", içinde (editörler: Hasret Çomak vd.) *Orta Doğu Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 343.

³ UNHCR, "UNHCR, the UN Refugee Agency", Erişim Tarihi: 15.04.2026, Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/>.

⁴ Jürgen Habermas (2018), *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Geleceği*, Çev. Medeni Beyaztaş, İstanbul: Yarın Yayınları, s. 7.

olmadığını iddia etmiştir.⁵ Bu iki tanım ele alınacak olursa, “*devlet araç ise neyin aracı?*” ya da “*devlet nasıl olur da bireylerin sahip olduğu doğal hakka sahip olabilir?*” soruları zorunlu olarak ortaya çıkar. Rousseau, doğal hak kavramını “*Toplumsal Sözleşme*” çalışmasıyla devlet için meşru bir hak olarak savunmuştur.

Rousseau’ya göre, devlet, bireylerin bir araya gelerek, bir toplumsal sözleşme ile bir bütünü oluşturan egemenliktir.⁶ Bu yönüyle, Rousseau, devleti bireylerin bütünlüğüne dayandırdığı için doğal hakka sahip olduğunu teorik olarak ortaya koymuştur. Peki, devlet aygıtına neden ihtiyaç duyulmuştur ve Habermas devleti neden bir araç olarak görmüştür?.. Burada iki farklı görüş ortaya çıkar ve günümüzde de bu iki görüş arasında bir tartışma devam etmektedir. Bu görüşlerden ilki Thomas Hobbes tarafından öne sürülmüştür. Hobbes’a göre, devletin temel amacı bireylerin güvenliğini sağlamaktır. Buna göre, Hobbes, devleti bireylerin güvenliğini sağlayan bir “*araç*” olarak görmüştür.⁷ İkinci görüş ise, Jonh Locke tarafından öne sürülen ve temelde Hobbes’un devleti bir araç olarak gören anlayışını desteklerken, devletin amacını bireyler arasında zaten var olan iş birliğinin devamlılığını sağlamak olduğunu savunan liberal yaklaşımdır.⁸ O halde, devlet, ister bireylerin güvenliği, isterse de bireylerin iş birliği için olsun, ona meşruiyet veren halkın iradesinin bir bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tanım, aslında devleti oluşturan ana unsurlardan sadece insan faktörünü merkeze aldığı için yeterli değildir.

Uluslararası hukuka göre bir devleti oluşturan üç ana unsur vardır. Bunlar; a-) bir ülkenin yani kara parçasının, b-) bu kara parçasının üzerinde bir insan topluluğunun ve c-) bu insan topluluğunun tabi olduğu egemen bir otoritenin var olmasıdır.⁹ Devleti oluşturan bu üç unsur aslında modern devletten çok öncesine dayanmaktadır. Örneğin, M.Ö 340-293 yılları arasında Hindistan’da hüküm süren Maurya İmparatorluğu’nda önemli bir devlet adamı olan Kautilya, “*halkı olmayan bir ülke ve ülkesi olmayan bir krallık olamaz*”¹⁰ diyerek modern anlamda devleti oluşturan üç unsura çok önceden dikkat çekmekteydi. Buna göre, devleti oluşturan üç ana unsur olan insan, otorite ve toprak parçası devlet aygıtının var oluşumunu sağlayan asgari şartlardır. Bunların dışında, kendi içinde devletin vatandaşlarına sağladığı hizmet, kamu düzeni ve dış tehditlere karşı vatandaşlarını koruyabilmesi ve eşit vatandaşlık vb. alt

⁵ Benedictus Spinoza (2018), *Politik İnceleme*, Çev. Murat Erşen, Ankara: Doğu Batı Yayınları, s. 49.

⁶ Jean-Jacques Rousseau (2016), *Toplum Sözleşmesi*, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul: Say Yayıncılık, s. 70.

⁷ Thomas Hobbes (2018), *Leviathan*, 17. basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 133.

⁸ John Locke (2019), *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*, 5. basım, Ankara: Serbest Kitaplar, s. 13.

⁹ Hüseyin Pazarcı (2012), *Uluslararası Hukuk*, Ankara: Turhan Kitapevi, ss. 140-143.

¹⁰ Kautilya (2018), *Arthaşāstra*, Çev. Utku Umut Bulsun, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, s. 112.

başlıklardan oluşan birçok unsur vardır. Bu alt başlıkların yerine getirilmesi için gerekli olan ana unsur ise devlet otoritesinin tesis edilmesi ve egemen olmasıdır.

Modern anlamda bir devletin varlığının en önemli unsuru “egemen” olmasıdır.¹¹ Egemenlik, devletin yurt içinde ve yurt dışında başka otoriteye bağlı olmadan hareket edebilme ilkesini esas almaktadır.¹² Bu ilke, 1648 yılında feodal sistemin terk edilerek Vestfalya Sistemi olarak bilinen ve temelde her devletin sorumluluk alanlarına saygı duyulması anlayışına dayanmaktadır.¹³ Egemenlik alanlarına saygı duyulması, doğal olarak devletlerin güçlerine bakılmaksızın her devletin birbirine denk olduğu anlayışın yüceltilmesini sağlamıştır. Bu anlayış, modern devletlerin temel dayanağı olmuştur.¹⁴ Ayrıca, modern devletin bir diğer önemli dayanağı da “güç kullanma tekel”dir. Yani fiziksel kuvvet kullanma hakkının sadece devlete ait olduğunun ve devlet dışında güç kullanmanın yasadışı olarak kabul edilmesidir.¹⁵ Bu ilke, 20. yüzyılın modern devletini oluşturan (Max) Weberci anlayışın da temelidir.

Güç kullanma, egemenliğin bir sonucu olsa da, her devletin aynı oranda güç kullanma kapasitesine sahip olması mümkün değildir. Yani teorik olarak egemenliğin yurt içinde ve yurt dışında uygulamasında her devlet aynı ölçüde egemen olsa da, bunu uygulamada tam bir egemenlik söz konusu değildir. Çünkü bazı devletler, sahip oldukları geniş kaynaklar ve yüksek kapasite nedeniyle egemenliğini kullanma noktasında avantajlı olurken, bazı devletler de var olan ekonomik, siyasi ve sosyal sorunları nedeniyle egemenliğin kullanımında sınırlı kalabilirler. Bu tür devletler için özellikle 11 Eylül’den sonra “kırılgan devlet” (*fragile state*) kavramı kullanılmaya başlanmıştır.

2. Kırılgan Devlet Sorunu

Modern devletlerin vatandaşlarına siyasi, ekonomik ve hukuki faydalar sağlamakta başarısız olması, onların iç siyasi sorunlara sürüklenmesine neden olmaktadır. Bu durum ise, devlet otoritesinin zayıflamasına, vatandaşlarının zihninde devletin varlığının sorgulanmasına ve devletlerin giderek güvenilirliğini kaybederek gayrimeşru bir hale gelmesine neden

¹¹ Serdal İlbaş (2026), “Nükleer silah ve devletlerin egemenliği”, *Independent Türkçe*, 15.04.2026, Erişim Tarihi: 01.05.2026, Erişim Adresi: <https://www.indyturk.com/node/775702/t%C3%BCrki%C3%BCyeden-sesler/n%C3%BCkleer-silah-ve-devletlerin-egemenli%C4%9Fi>.

¹² Paul R. Viotti & Mark V. Kauppi (2014), *Uluslararası İlişkiler ve Dünya Siyaseti*, Çev. Ayşe Özbay Erozan, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 6.

¹³ Joseph S. Nye & David A. Welch (2018), *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, 5. basım, Çev. Renan Akman, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, s. 114.

¹⁴ Henry Kissinger (2018), *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 13.

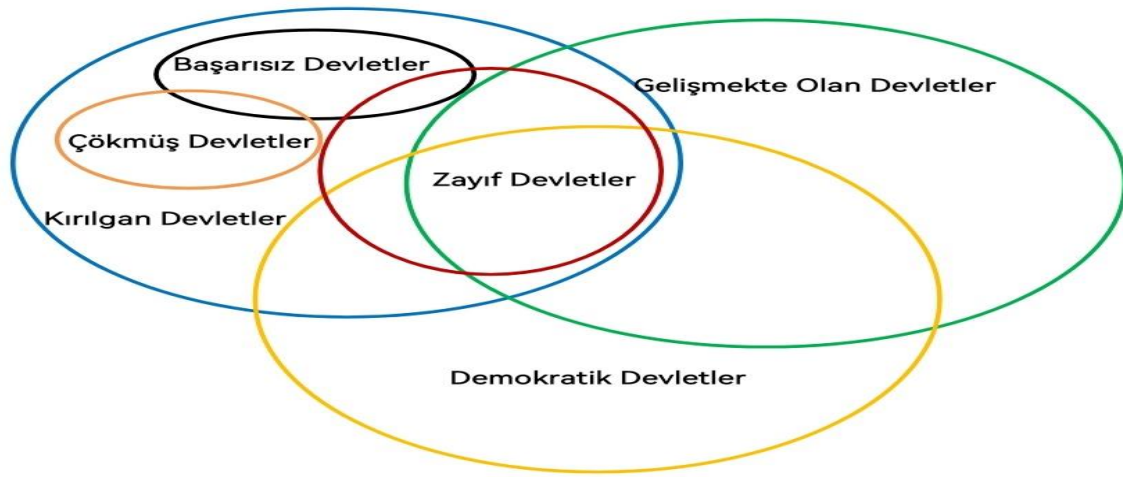
¹⁵ Patricia Owens (2010), “‘Public’ and ‘Private’ Force”, içinde (editörler: Alejandro Colas & Bryan Mabee), *Mercenaries, Pirates, Bandits and Empires Private Violence in Historical Context*, Columbia University Press, ss. 15-32.

olmaktadır.¹⁶ Bu tür devletlerin var olan sorunları, bir süre sonra başka devletleri de olumsuz şekilde etkilemektedir. Nitekim 11 Eylül saldırısı (9/11), bu tür devletlerin (Afganistan) sahip olduğu sorunların küresel sorunlara dönüşebildiğini açıkça ortaya koymuştur.

11 Eylül saldırısıyla birlikte sayıları 30 ila 50 arasında değişen bu tarz devletler, uluslararası siyaset gündeminin merkezine yerleşmiştir. Bunlar, çoğunlukla heterojen, iç çatışmalarla boğuşan, zayıf kurumlara ve yönetişime sahip, vatandaşlarına temel hizmetleri sağlamakta zorlanan “güçsüz” devletlerdir. Kanunları uygulamakta ve güvenliği sağlamakta acizlik gösteren bu devletlere “*kırılgan devlet*” (*fragile state*) denilmektedir.¹⁷ Bunun daha ileri aşamasında devletlerin tamamen çökmesi durumunda ise, “*başarısız devlet*” (*failed state*) olgusu ortaya çıkmaktadır.

Fakat bu bilgilerden yola çıkarak, kırılgan devletler ile diğer devletler arasında kesin çizgilerin olduğu sonucuna da varılmamalıdır. Çünkü aslında her devlet, belli yönleriyle kırılgan nitelik gösterebilmektedir. Gelişmiş veya demokratik olması, devletlerin bazı konulardaki kırılganlığının önünde engel değildir. Ancak şurası bir gerçektir ki, demokratik ve gelişmiş devletlerde kırılganlığı oluşturan etmenler, zayıf ve anti-demokratik olan devletlere göre çok daha azdır. Yani kırılgan devlet kavramının devletler arasındaki bir derecelendirme olduğu anlaşılmalıdır. Aşağıda yer alan **Şekil 1**'de bu derecelendirme ile ilgili gösterilen şemada bu daha iyi anlaşılabacaktır.

Şekil 1. Kırılgan Devletler Şeması¹⁸

¹⁶ Robert I. Rotberg (2004), “The Failure and Collapse of Nation-States: Breakdown, Prevention, and Repair”, içinde (editör: Robert I. Rotberg) *When States Fail: Causes and Consequences*, Princeton University Press, s. 1.

¹⁷ Marie von Engelhardt (2017), *International Development Organizations and Fragile States*, Springer Berlin Heidelberg, s. 17.

¹⁸ David Carment & Yiagadeesen Samy, “The Future of War: Understanding Fragile States and What to Do about Them”, içinde (editörler: Ingo Trauschweizer & Steven M. Miner) *Failed States and Fragile Societies: A New World Disorder?*, Ohio University Press, s. 4.

Şemada gösterildiği gibi, demokratik, gelişmekte olan ve zayıf devletler gibi bir kategorizasyon yapılmaktadır. Bu kategorizasyona göre, hem demokratik, hem de gelişmekte olan devletler içerisinde zayıf devletler bulunmaktadır. Diğer tarafta bu üç kategorinin hepsinde kırılğan devletler yer almaktadır. Demokratik ve gelişmekte olan devletlerde kırılğanlık daha azken, zayıf devletlerin hepsi kırılğan devletlerin olduğu kategoriye dahildir. Ayrıca kırılğan devletler de kendi aralarında bir derecelendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu derecelendirmeye göre, kırılğan devletler bazen başarısız devletlere ve bazen de başarısız devletlerden çıkmış devletlere dönüşmektedir.

Kırılğan devletlerin başarısız devletlere dönüşmesine 1990'lı yılların başında ulusal devletin varlığının tamamen sona erdiği Somali örneğini verebiliriz.¹⁹ Çökmüş devletlere ise, Sovyetler Birliği (SSCB) ve Yugoslavya devletleri örnek olarak verilebilir.²⁰ Kırılğanlığın artması, devleti başarısız devlete ve hatta sorunlara çözüm bulunmazsa çökmüş devlete dönüştürebilir.

3. Kırılğanlığın Nedenleri

Kırılğan Devlet Endeksi, bir devletin kırılğanlığını temel olarak 4 kategoride ve buna bağlı olarak 12 alt başlık baz alarak hesaplamaktadır.

3.1. Bağlılık Göstergeleri

Bu kategori, devletteki güvenlik durumuna, elit gruplarına ve bu gruplar arası sorunların derinliğine odaklanmaktadır. Bu kategori; Güvenlik aygıtları, Elit gruplar ve Gruplar arası ayrışma gibi 3 alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar;

Güvenlik Aygıtları (C1), devlete yönelik olan tehditleri ele almaktadır. Bunlar; terörizm, ayaklanmalar, darbeler, isyancı hareketler, saldırılar, bombalamalar ve çatışma kaynaklı ölümleri merkeze almaktadır. Ayrıca vatandaşların devlete duyduğu güven, organize suç örgütleri ve milis kuvvetler ile paralı askerlerin yaygınlaşması ve iktidar karşısı silahlı mücadele gibi konular da dikkate alınmaktadır.²¹

Elit Gruplar (C2), devlet kurumlarının etnik, ırk, klan, sınıf veya dini olarak parçalanmasını dikkate alır. Bunun yanında, siyasi grup temsilcileri arasındaki gerilim ve tikanıklığı da

¹⁹ Charles T. Call (2008), "The Fallacy of the 'Failed State'", *Third World Quarterly*, 29(8), s. 1492.

²⁰ Gerald B. Helman & Steven R. Ratner (1992), "Saving Failed States", *Foreign Policy*, 89, ss. 5-6.

²¹ Fragile States Index, "C1: Security Apparatus | Fragile States Index", Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/c1/>.

inceler. Ek olarak, siyasi elitlerin yabancı düşmanlığı, milliyetçilik, irredentizm ve etnik temizlik gibi aşırı durumları da hesaba katar.²²

Gruplararası Ayrışma (C3), bir toplumda farklı gruplar arasındaki siyasi veya sosyal bölünmelere ve ayrılıklara odaklanmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal grupların hizmetlere ve kaynaklara erişimi ile siyasi sürece katılımları incelenir.²³

3.2. Ekonomik Göstergeler

Ekonomik Gerileme ve Yoksulluk (E1), bu kategoride bir ülkede kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla, enflasyon, işsizlik, verimlilik, yoksulluk ve borç gibi ekonomiyle ilgili faktörlere bakılır. Ayrıca ticaret gelirleri ve yabancı yatırımlardaki ani düşüşler, emtia fiyatları ve devalüasyon da hesaba katılır.²⁴

Eşitsiz Ekonomik Kalkınma (E2), bu kategoride ekonominin gerçek performansı yerine, ekonomi içindeki eşitsizliğe odaklanılır. Bu yaklaşım; kent-kırsal alan farklılıklarını, etnik veya dini gruplar ayrışmasını ve eğitim ve ekonomik durumla ilgili yapısal eşitsizlikleri dikkate alır.²⁵

Beyin Göçü (E3), bu göstergede ekonomik bozulma, zulüm ve baskı nedeniyle ülkelerinden kaçan vasıflı iş gücünün kaybı ile bunun ekonomi üzerindeki etkisine odaklanılmaktadır.²⁶

3.3. Siyasi Göstergeler

Devlet Meşruiyeti (P1), bu göstergede vatandaşın devletin kurumlarına ve süreçlerine olan güveni incelenir. Hükümetin şeffaflığı, temsil edilebilirliği ve vatandaşlarıyla olan ilişkisi araştırılır. Vatandaş ve devlet arasındaki güven durumunun olmaması, kitlesel kamu gösterileri, sürekli sivil itaatsizlik eylemleri ve silahlı mücadele gibi sonuçlara neden olan olumsuz durumlar da incelenir.²⁷

²² Fragile States Index, “C2: Factionalized Elites | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/c2/>.

²³ Fragile States Index, “C3: Group Grievance | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/c3/>.

²⁴ Fragile States Index, “E1: Economic Decline and Poverty | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/e1/>.

²⁵ Fragile States Index, “E2: Uneven Economic Development | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/e2/>.

²⁶ Fragile States Index, “E3: Human Flight and Brain Drain | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/e3/>.

²⁷ Fragile States Index, “P1: State Legitimacy | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/p1/>.

Kamu Hizmeti (P2), bu göstergede temel kamu hizmetlerinin sağlanmasına odaklanılmaktadır. Bunlar; eğitim, sağlık, su, elektrik, ulaşım altyapısı, internet ve devletin vatandaşlarının güvenliğini sağlayan önlemlerin alınmasını içerir.²⁸

İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü (P3), bu göstergede temel insan haklarının korunması, özgürlüklerin önündeki engellerin kaldırılması ve devlet ile vatandaşlar arasında güven tesis edilmesi incelenir. Bu kategoride, bireylerin, grupların ve kurumların yasal, siyasi ve sosyal haklarının kötüye kullanılıp kullanılmadığı incelenmektedir.²⁹

3.4. Sosyal Göstergeler

Demokratik Baskılar (S1), bu göstergede, devletin gıda tedariki, temiz suya erişim ve insan yaşamını sürdüren temel ihtiyaçlarla ilgili veya hastalık ve salgınlarla ilgili nüfus durumu incelenir. Ayrıca nüfus artış oranları, genç veya yaşlı nüfus yoğunluğu gibi nüfus dağılımındaki dengesizlikler de araştırılır. Ek olarak, rekabet eden gruplar arasındaki gözle görülür bir şekilde farklılaşan nüfus artış oranlarına odaklanılır.³⁰

Mülteciler ve Yerinden Edilenler (S2), bu kategoride siyasi, sosyal, çevresel veya başka nedenlerle büyük toplulukların zorunlu olarak yer değiştirmesinin devletler üzerindeki etkileri araştırılır.³¹

Dış Müdahale (X1), bu göstergede bir devletin işleyişine dış aktörlerin özellikle güvenlik ve ekonomi alanlarına olan etkileri ve bunun sonuçları incelenir.³² Tüm göstergeler **Şekil 2**'de gösterilmiştir.

²⁸ Fragile States Index, "P2: Public Services | Fragile States Index", Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/p2/>.

²⁹ Fragile States Index, "P3: Human Rights and Rule of Law | Fragile States Index", Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/p3/>.

³⁰ Fragile States Index, "S1: Demographic Pressures | Fragile States Index", Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/s1/>.

³¹ Fragile States Index, "S2: Refugees and IDPs | Fragile States Index", Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/s2/>.

³² Fragile States Index, "X1: External Intervention | Fragile States Index", Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/x1/>.

Şekil 2. Devlet Kırılganlık Kategorileri

Bağlılık Göstergeleri	C1: Güvenlik Aygıtları	C2: Elit Gruplar	C3: Gruplararası Ayrışma
Ekonomik Göstergeler	E1: Ekonomik Gerileme ve Yoksulluk	E2: Eşitsiz Ekonomik Kalkınma	E3: Beyin Göçü
Siyasi Göstergeler	P1: Devlet Meşruiyeti	P2: Kamu Hizmeti	P3: İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü
Sosyal Göstergeler	S1: Demokratik Baskılar	S2: Mülteciler ve Yerinden Edilenler	X1: Dış Müdahale

4. Kırılganlık ve Çatışma

Kırılgan devletler üzerine yapılan araştırmalarda, farklı devletler hakkında, Bağlılık, Ekonomik, Siyasi, ve Sosyal göstergelere göre ölçüm yapılmıştır. Yukarıdaki bu etmenler göz önünde bulundurularak 2024’te yapılan araştırmada, Somali en kırılgan devlet olmuştur.³³

Şekil 3. 2024 Dünya Kırılgan Devletler Endeksi³⁴

NO	ÜLKE	BAĞLILIK			EKONOMİK			SİYASİ			SOSYAL			TOPLAM
		C1	C2	C3	E1	E2	E3	P1	P2	P3	S1	S2	X1	
1	SOMALİ	9.7	10	9.0	9.2	9.0	8.5	9.7	9.5	8.7	10	9.0	9.0	111.3
2	SUDAN	9.3	9.6	9.6	9.4	8.8	8.0	9.5	9.0	9.3	8.9	9.7	8.2	109.3
3	G. SUDAN	10	9.2	8.7	8.6	8.6	6.4	9.9	9.8	8.8	9.7	10	9.3	109.0
4	SURİYE	9.7	9.9	8.8	9.9	6.6	7.7	10	9.1	8.8	8.4	9.2	10	108.1
5	Kongo D.C	8.3	9.9	9.4	8.2	8.5	6.3	9.4	9.2	9.0	9.8	9.9	8.8	106.7
6	YEMEN	8.1	9.9	8.8	9.6	7.6	6.2	9.8	9.7	9.3	9.3	9.3	9.0	106.6
7	AFGANİSTAN	9.2	8.7	8.0	9.6	8.3	7.0	9.6	9.7	8.8	8.9	8.1	8.0	103.9
8	O.A.C	7.5	9.9	7.8	7.7	9.3	6.0	9.4	10	8.7	8.9	9.6	9.1	103.9
9	HAİTİ	7.0	9.7	5.8	8.6	8.9	8.0	10	9.9	9.2	8.9	7.8	9.7	103.5

³³ Fragile States Index, “Global Data | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 16.04.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/global-data/>.

³⁴ A.g.e.

10	ÇAD	8.4	9.5	8.4	8.1	8.4	7.4	8.7	9.6	8.1	9.0	9.5	7.6	102.7
----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-------

Kırılganlık, devletlerin sahip olduğu sorunlara ve o sorunları çözebildiği oranda bir derecelendirilmeye tabi tutulmaktadır. Örneğin, Pakistan, Yemen ve Haiti gibi devletler için her yönüyle kırılgan olduklarını söyleyemeyiz. Fakat bu devletlerin kendine özgü bazı ciddi sorunlara sahip olmaları, onları kırılgan hale getirir. Örneğin, Yemen'in, cinsiyet eşitsizliği, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve temsil hakkının kullanımında zayıf olması onu kırılgan hale getirir. Pakistan'da ise, siyasi istikrarsızlık, sosyal gelişimin zayıf olması ve otoriteye yönelik şiddet olayları nedeniyle bu devlet kırılgan hale gelmektedir. Haiti, birçok siyasi ve sosyal sorunlarının yanında, ülkenin ekonomik kapasitesinin zayıf olması onu kırılgan bir ülke haline getirmektedir.³⁵ Genel olarak bir devletin kırılganlık oranı arttıkça, bu devlette güvenlik sorunlarının da arttığı gözlemlenmektedir. Dünya Bankası verileri de devletlerin kırılganlığı ile şiddet arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır.

Dünya Bankası (World Bank), kırılganlığın çatışmayı doğurduğunu ve buna bağlı olarak kırılganlık oranının yüksek olduğu devletlerde şiddet olaylarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Buna göre, Dünya Bankası, kırılganlığın oluşturduğu çatışma durumunu en yüksek çatışma durumundan daha az çatışma yaşanan duruma doğru kategorileştirmektedir.³⁶ **Şekil 4**'te, Afganistan'ın en yoğun çatışma yaşayan devlet olduğu gösterilmektedir.

Şekil 4. Kırılganlık ve Çatışma Durumu³⁷

Çatışma Yaşanan Devletler	
1. Afganistan	12. Myanmar
2. Burkina Faso	13. Nijer
3. Kamerun	14. Nijerya
4. Orta Afrika Cumhuriyeti	15. Somali
5. Demokratik Kongo Cumhuriyeti,	16. Güney Sudan
6. Etiyopya,	17. Sudan

³⁵ David Carment & Yiagadeesen Samy, "The Future of War: Understanding Fragile States and What to Do about Them", ss. 2-3.

³⁶ World Bank, "Classification of Fragile and Conflict-Affected Situations", Erişim Tarihi: 19.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.worldbank.org/en/topic/fragilityconflictviolence/brief/harmonized-list-of-fragile-situations>.

³⁷ A.g.e.

7. Haiti	18. Suriye
8. Irak	19. Ukrayna
9. Lübnan	20. Batı Şeria ve Gazze
10. Mali	21. Yemen
11. Mozambik	

Yukarıdaki **Şekil 4**'te, Dünya Bankası, kırılgan devletleri kategorileştirirken çatışma durumunu merkeze almıştır. Buna rağmen, normal kırılgan endekslere göre yapılan kategorilerde en üst sırada bulunanlar da aşağı yukarı benzer ülkelerdir. Yani Dünya Bankası'nın **Şekil 3**'te kategorileştirdiği durumla **Şekil 4**'te Kırılgan Devlet Endeksi tarafında yapılan sıralamada çok büyük bir fark olmamaktadır. Buna göre, devletin kırılganlığının yüksek olması çatışma durumunun da yüksek olacağını göstermektedir.

Kırılgan devletler, hem kendileri ve komşuları, hem de uluslararası güvenlik için bir tehdit unsuru olarak kabul edilmektedirler. Çünkü bu tarz devletlerin kanunsuz ve istikrarsız olmaları, uyuşturucu ticareti, terörist faaliyetler ve silah kaçakçılığı için uygun bir ortam oluşturmaktadır. 2002 ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde Afganistan'ın hem kendi halkına zulmettiği, hem komşuları için bir tehdit oluşturduğu, hem de teröristlere sığınak sağladığına dikkat çekilmiştir.³⁸ Zira kırılgan devletler, yoksulluk, zayıf kurumlar ve yolsuzluğa neden olur. Bunun doğal sonucu olarak da terörist gruplar ve uyuşturucu kartelleri gibi suç örgütlerine karşı devlet ve halk savunmasız hale gelebilir.³⁹ Bu durum, ABD'nin Afganistan'ı işgal etme gerekçesini dayandırdığı meşru bir neden de içermektedir. Başka bir ifadeyle, devletlerin kırılganlığı, büyük güçler için işgal edilme tehlikesini de beraberinde getirmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada kırılgan devletlerin egemenliklerini kullanmada zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu durum kırılgan devletlerin egemenliklerinin ihlal edilmesine ortam hazırlamıştır. Ayrıca devletlerin kırılganlığı hem kendi vatandaşları hem de komşu devletler için bir tehdit unsuru

³⁸ The White House, "The National Security Strategy 2002", Eylül 2002, Erişim Tarihi: 23.04.2026, Erişim Adresi: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>.

³⁹ Seth D. Kaplan (2008), *Fixing fragile states: A new paradigm for development*, Praeger Security International, s. 2.

haline geldiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Çünkü kırılğan devletin oluşturduğu güvenlik sorunu bir tehdit unsuru haline gelecek ve bu tehdidi algılayan devletler tarafından dış müdahaleye açık bir hale gelecektir. Sonuç olarak kırılğan devletin oluşturduğu güvenlik sorunu sadece kendisi için değil başka aktörler için de bir tehdit unsuru haline geldiği sonucuna varılmıştır. Buna göre kırılğan devletler ve çatışma durumu birbirinden ayrı unsurlar değil aksine kırılğan devlet ile çatışma durumu arasındaki ilişki doğru orantılıdır.

KAYNAKÇA

- Call, Charles T. (2008), “The Fallacy of the ‘Failed State’”, *Third World Quarterly*, 29(8), ss. 1491-1507.
- Carment, David & Samy, Yiagadeesen (2014), "The Future of War: Understanding Fragile States and What to Do about Them", içinde (editörler: Ingo Tauschweizer & Steven M. Miner) *Failed States and Fragile Societies: A New World Disorder?*, Ohio University Press, ss. 3-27.
- Fragile States Index, “C1: Security Apparatus | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/c1/>.
- Fragile States Index, “C2: Factionalized Elites | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/c2/>.
- Fragile States Index, “C3: Group Grievance | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/c3/>.
- Fragile States Index, “E1: Economic Decline and Poverty | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/e1/>.
- Fragile States Index, “E2: Uneven Economic Development | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/e2/>.
- Fragile States Index, “E3: Human Flight and Brain Drain | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/e3/>.
- Fragile States Index, “Global Data | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 16.04.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/global-data/>.
- Fragile States Index, “P1: State Legitimacy | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/p1/>.
- Fragile States Index, “P2: Public Services | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/p2/>.
- Fragile States Index, “P3: Human Rights and Rule of Law | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/p3/>.
- Fragile States Index, “S1: Demographic Pressures | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/s1/>.
- Fragile States Index, “S2: Refugees and IDPs | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/s2/>.

- Fragile States Index, “X1: External Intervention | Fragile States Index”, Erişim Tarihi: 20.06.2026, Erişim Adresi: <https://fragilestatesindex.org/indicators/x1/>.
- Habermas, Jürgen (2018), *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Geleceği*, Çev. Medeni Beyaztaş, İstanbul: Yarı Yayınları.
- Helman, Gerald B. & Ratner, Steven R. (1992), “Saving Failed States”, *Foreign Policy*, 89, ss. 3-20.
- Hobbes, Thomas (2018), *Leviathan*, 17. basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İlbaş, Serdal (2022), “Orta Doğu Güvenliğinde Özel Askeri Şirketlerin Önemi”, içinde (editörler: Hasret Çomak vd.) *Orta Doğu Jeopolitiği*, ss. 339-356.
- İlbaş, Serdal (2026), “Nükleer silah ve devletlerin egemenliği”, *Independent Türkçe*, 15.04.2026, Erişim Tarihi: 01.05.2026, Erişim Adresi: <https://www.indyturk.com/node/775702/t%C3%BCrki%C3%87yeden-sesler/n%C3%BCkleer-silah-ve-devletlerin-egemenli%C4%9Fi>.
- Kaplan, Seth D. (2008), *Fixing fragile states: A new paradigm for development*, Praeger Security International,
- Kautilya (2018), *Arthaşāstra*, Çev. Utku Umut Bulsun, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Kissinger, Henry (2018), *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Locke, John (2019), *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*, 5. basım, Ankara: Serbest Kitaplar.
- Nye, Joseph S. & Welch, David A. (2018), *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, 5. basım, Çev. Renan Akman, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Owens, Patricia (2010), “'Public' and 'Private' Force”, içinde (editörler: Alejandro Colas & Bryan Mabee), *Mercenaries, Pirates, Bandits and Empires Private Violence in Historical Context*, Columbia University Press, ss. 15-32.
- Pazarıcı, Hüseyin (2012), *Uluslararası Hukuk*, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Rotberg, Robert I. (2004), “The Failure and Collapse of Nation-States: Breakdown, Prevention, and Repair”, içinde (editör: Robert I. Rotberg) *When States Fail: Causes and Consequences*, Princeton University Press.
- Rousseau, Jean-Jacques (2016), *Toplum Sözleşmesi*, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul: Say Yayıncılık.

- Spinoza, Benedictus (2018), *Politik İnceleme*, Çev. Murat Erşen, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- The White House, “The National Security Strategy 2002”, Eylül 2002, Erişim Tarihi: 23.04.2026, Erişim Adresi: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>.
- UNHCR, “UNHCR, the UN Refugee Agency”, Erişim Tarihi: 15.04.2026, Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/>.
- United Nations Peacekeeping, “Past Peace Operations”, Erişim Tarihi: 21.06.2022, Erişim Adresi: <https://peacekeeping.un.org/en/past-peacekeeping-operations>.
- Viotti, Paul R. & Mark V. Kauppi (2014), *Uluslararası İlişkiler ve Dünya Siyaseti*, Çev. Ayşe Özbay Erozan, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Von Engelhardt, Marie (2017), *International Development Organizations and Fragile States*, Springer Berlin Heidelberg.
- World Bank, “Classification of Fragile and Conflict-Affected Situations”, Erişim Tarihi: 19.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.worldbank.org/en/topic/fragilityconflictviolence/brief/harmonized-list-of-fragile-situations>.